

Grażyna Piechota

Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

<https://orcid.org/0000-0003-2137-6843>

V LUBELSKIE FORUM BIBLIOLOGÓW, INFORMATOLOGÓW
I BIBLIOTEKARZY „BIBLIOTEKA WIELOKULTUROWA –
WIELOKULTUROWOŚĆ W BIBLIOTECE.
UŻYTKOWNICY – ZBIORY – USŁUGI”, LUBLIN 22 MARCA 2018

W dniu 22 marca 2018 roku odbyło się V Lubelskie Forum Bibliologów, Informatologów i Bibliotekarzy po hasłem „Biblioteka wielokulturowa – wielokulturowość w bibliotece. Użytkownicy – zbiory – usługi”. Partnerami w organizacji przedsięwzięcia byli: Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa UMCS, Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. H. Łopacińskiego w Lublinie, Miejska Biblioteka Publiczna im. H. Łopacińskiego w Lublinie i Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Komisji Edukacji Narodowej w Lublinie.

Konferencja przybrała formę cykliczną, zapoczątkowaną w 2015 roku, integrującą środowiska bibliologów, informatologów i bibliotekarzy z Lublina i Lubelszczyzny. Coroczne spotkania przebiegały pod hasłami: „Nowoczesna Biblioteka – Nowoczesny Bibliotekarz”, „Nowoczesne formy pracy w bibliotece – możliwości placówek a potrzeby i oczekiwania pracowników”, „Czytelnik i czytelnictwo w dobie elektronicznej transmisji kultury pisma: stan obecny, wyzwania, perspektywy” oraz „Biblioteki partnerem – partnerzy dla bibliotek: modele – strategie – korzyści”¹.

¹ Szczegółową problematykę forum omówiono w sprawozdaniach z konferencji. Zob. A. Has-Tokarz, R. Malesa, „Nowoczesna biblioteka – nowoczesny bibliotekarz”. *I Lubelskie Forum Bibliologów, Informatologów i Bibliotekarzy*, „Wiadomości Uniwersyteckie” 2015, nr 3–4, s. 34–35; ead, *II Lubelskie Forum Bibliologów, Informatologów i Bibliotekarzy*, „Wiadomości Uniwersyteckie” 2015, nr 9, s. 40–41; ead, *Lubelskie Fora Bibliologów, Informatologów i Bibliotekarzy jako przestrzeń dyskusji nad wyzwaniami dla bibliotek w epoce cyfryzacji i nowych mediów*, „Toruńskie Studia Bibliologiczne” 2016, nr 1,

Nawiązując do tradycji lat poprzednich, również i w tym roku odbyło się kolejne – piąte – spotkanie będące okazją do umacniania współpracy oraz wymiany doświadczeń w środowisku bibliologów, informatologów i bibliotekarzy z regionu Lubelszczyzny. Głównym celem konferencji była wymiana informacji i doświadczeń w kwestii wielokulturowości w różnych typach bibliotek (akademickich, publicznych, szkolnych, pedagogicznych), zaprezentowanie przykładów dobrych praktyk oraz innowacyjnych form pracy w bibliotekach i placówkach informacyjnych.

Konferencja cieszyła się olbrzymim zainteresowaniem praktyków i teoretyków związanych z informacją naukową i bibliologią. Uczestniczyło w niej ponad 100 osób reprezentujących biblioteki różnego typu, ośrodki informacji i kultury oraz środowisko badaczy książki i informacji naukowej z regionu.

Współczesne biblioteki stają wobec problemu coraz bardziej różnicującego się pod względem narodowościowym, etnicznym i kulturowym społeczeństwa. Wielokulturowa biblioteka nie jest nowym pomysłem. Manifest mówiący o konieczności dostosowania tej instytucji do potrzeb wciąż zmieniającego się, różnorodnego społeczeństwa ogłosiła w 2006 r. Międzynarodowa Federacja Stowarzyszeń i Instytucji Bibliotekarskich (IFLA) *Manifest IFLA/UNESCO o bibliotece wielokulturowej*². Podkreślono w nim wagę idei wielokulturowości w działalności bibliotek oraz konieczność dostosowania zasobów i usług tych instytucji do potrzeb użytkowników nowych kategorii. „Wielokulturowość” określono w nim jako harmonijne współistnienie i oddziaływanie na siebie różnych kultur, gdzie kulturę postrzegano jako zespół cech duchowych i materialnych, intelektualnych i emocjonalnych, charakteryzujących społeczeństwo lub grupę społeczną. Obejmuje ona, poza sztuką i literaturą, sposoby bycia, formy współistnienia, systemy wartości, tradycje i wierzenia. Różnorodność kulturowa czy wielokulturowość stanowią podstawę zbiorowej siły lokalnych wspólnot i społeczności globalnej. Wszystkie typy bibliotek powinny odzwierciedlać, podtrzymywać i upowszechniać różnorodność kulturową i językową na płaszczyźnie międzynarodowej, krajowej i lokalnej, wspierając w ten sposób dialog międzykulturowy i aktywne obywatelstwo³.

Dla placówek bibliotecznych różnego typu (akademickich, publicznych, szkolnych, pedagogicznych) działających na terenie Lublina i Lubelszczyzny problem wielokulturowości stanowi szczególne wyzwanie ze względu na położenie geograficzne regionu. Kluczowe dla uczestników Forum stało się pytanie, na ile kwestia wielokulturowości jest obecna w praktyce lubelskich bibliotek.

s. 277–285; G. Piechota, *IV Lubelskie Forum Bibliologów, Informatologów i Bibliotekarzy „Biblioteki partnerem – partnerzy dla bibliotek: modele – strategie – korzyści” (Lublin, 2 marca 2017 roku)*, „Folia Bibliologica” 2017, vol. 59, s. 315–322.

² *Manifest UNESCO/IFLA o bibliotece wielokulturowej*, [online]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.sbp.pl/repository/dokumenty/manifest-unesco-wielokulturowe.pdf> [dostęp: 05.11.2018].

³ *Ibidem*.

W imieniu organizatorów oficjalnego otwarcia obrad dokonała dyrektor Instytutu INiB prof. dr hab. Maria Juda. Zwróciła uwagę, iż biblioteki służą różnym potrzebom i różnym społecznościom, funkcjonują jako centra edukacyjne, kulturalne i informacyjne. Uwzględniając różnorodność kulturową i językową, usługi biblioteczne kierują się przywiązaniem do zasad podstawowych wolności oraz równego dla wszystkich dostępu do informacji i wiedzy, w duchu poszanowania tożsamości kulturowej i wartości. W sesji plenarnej, prowadzonej przez dr hab. Anitę Has-Tokarz zaprezentowano dziewięć referatów dotyczących dobrych praktyk w zakresie wielokulturowych działań prowadzonych przez biblioteki województwa lubelskiego, które mogą być inspiracją dla innych instytucji chcących rozpocząć pracę w tym obszarze.

W pierwszym wystąpieniu „Festiwal »Wielokulturowy Lublin« jako przykład działań na rzecz wielokulturowości” Anna Krawczyk z Centrum Kultury w Lublinie zaakcentowała edukację wielokulturową realizowaną przez Studium Kultury (obecnie Dział Edukacji Kulturalnej). Centrum Kultury w Lublinie jest największą miejską instytucją kultury, której głównym celem jest edukacja w dziedzinie kultury i sztuki, w tym edukacja wielo- i międzykulturowa. Edukacja kulturalna ma po pierwsze zapewnić człowiekowi poczucie więzi ze światem, po drugie zaś utrwalać i wzmacniać tożsamość narodową i lokalną. Pojmowana jest jako kształcenie i wychowanie człowieka według określonych wartości kultury, jako przygotowanie człowieka do pielęgnowania i wzbogacania tradycji lokalnych, języka, obyczajów, sztuki, a także przygotowanie do współczesnych i przyszłych problemów dotyczących całej ludzkości⁴. Referentka zaznaczyła, iż Studium Kultury wdrożyło ponad 500 wydarzeń kulturalnych, w tym cykliczne: Warsztaty Europejskie, Dokument a Mniejszości Narodowe, projekt Moje Miejsce na Ziemi – Wielokulturowość Regionu Lubelskiego, Polsko-Ukraińskie Spotkania Mistrzów Słowa. Omówiła projekty powstałe z inicjatywy Działu Edukacji Kulturalnej Centrum Kultury w Lublinie przy współudziale Wydziału Kultury Urzędu Miasta Lublin, m.in. festiwal Wielokulturowy Lublin, który wpisuje się w promowanie tolerancji i budowanie dialogu międzykulturowego przez działania o charakterze edukacyjnym i kulturotwórczym. Organizowane są liczne koncerty, wystawy, spotkania edukacyjne i autorskie, obrzędy i warsztaty umiejętności, które wpływają na poprawę jakości więzi społecznych i przełamują istniejące stereotypy. Spotkania dają mieszkańcom Lublina możliwość dostrzeżenia obecności w mieście innych niż polskie kultur i obyczajów, odmiennych tradycji wyznaniowych i religijnych. Ukazując ich żywotność oraz wkład w dzisiejsze życie kulturalne miasta, organizatorzy podkreślają wartość i znaczenie tych różnorodności, które pozwalają określać Lublin mianem miasta wielokulturowego. Kolejny projekt Lubelska Mozaika

⁴ Centrum Kultury w Lublinie – Dział Edukacji Kulturalnej, [online]. Dostępny w World Wide Web: http://arch.ck.lublin.pl/index.php?mod=articles_category&acid=224 [dostęp: 05.11.2018].

Kulturowa jest rozwinięciem festiwalu, koncentrującym się na aspekcie edukacji wielokulturowej przez spotkania z pisarzami, warsztaty umiejętności, m.in. gry na bębnach i haftu ukraińskiego, publikacje o charakterze wielokulturowym, np. poradnik dla nauczycieli *W wielokulturowym tyglu*. Jest to zbiór materiałów dydaktycznych o kulturach narodów i grup etnicznych oraz tradycjach religijnych i wyznaniowych, stanowiących mniejszość w naszym kraju. W publikacji znajdują się teksty i scenariusze zajęć edukacyjnych, które mają wspomóc nauczycieli zainteresowanych tematyką wielokulturowości. Kultury i tradycje są prezentowane w kolejności alfabetycznej: kultura afrykańska, białoruska, tradycja buddyjska, kultura czeczeńska, tradycja ewangelicka, greckokatolicka, muzułmańska, prawosławna, kultura romska, ukraińska, żydowska. Kolejno w ramach festiwalu Lubelska Mozaika Kulturowa są organizowane zajęcia teatralne dla dzieci Poznaj Moją Bajkę, podczas których są przygotowywane inscenizacje trzech bajek z różnych kręgów kulturowych. Zajęcia antydyskryminacyjne dla nauczycieli są prowadzone jako cykl zajęć wskazujących metody pracy z dziećmi i młodzieży przeciwko mowie nienawiści i dyskryminacji. Ponadto referentka omówiła konkurs promujący literaturę i kulturę ukraińską oraz kulturę żywego słowa zatytułowany Polsko-Ukraińskie Spotkania Mistrzów Słowa 2018, który odbywa się w dwóch kategoriach – słowo (recytacja lub wywiedzione ze słowa) oraz poezja śpiewana.

Kolejne projekty realizowane w ramach biblioteki wielokulturowej omówiła Iwona Brodzik z Gminnej Biblioteki Publicznej w Starych Kobiałkach. W wystąpieniu „Wielokulturowość w małym środowisku” zaprezentowała działania związane z wielokulturowością zarówno regionalną, jak i etniczno-narodową skupiającą się na międzynarodowej wymianie młodzieży, np. z Białorusią – projekt Dwa Narody – Kultura i Język, Ukrainą – Polsko-Ukraińska Tęcza Przyjaźni, Izraelem – Przyszłość i Teraźniejszość – dialog z historią i kulturą, Grecją – W Młodzieżowym Obiektywie. Podkreśliła, iż celem działań biblioteki jest stworzenie przestrzeni spotkań dla przedstawicieli różnych kultur, by służyła integracji i rozwojowi lokalnej społeczności. Ciekawym rozwiązaniem jest również wyjazd studyjny Ukraina–Mołdawia–Rumunia–Bułgaria–Węgry–Słowacja dla młodzieży w ramach projektu Międzynarodowy Inkubator Inicjatyw. Organizowany jest przez bibliotekę przy współudziale Fundacji Międzynarodowej Integracji Gospodarczej i Kulturalno-Turystycznej, a ma na celu zapoznanie z kulturą, historią, przyrodą i tożsamością narodową sześciu krajów. Biblioteka stała się przestrzenią spotkań dla przedstawicieli różnych kultur, realizując zalecenia projektu Wielokulturowa Biblioteka⁵. Buduje różnorodną ofertę,

⁵ M. Branka, D. Cieślakowska, *Wielokulturowa biblioteka*, Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego, Warszawa 2014, [online]. Dostępny w World Wide Web: http://www.biblioteki.org/poradniki/wielokulturowa_biblioteka.html [dostęp: 05.11.2018].

przygotowuje się do realizacji nowych przedsięwzięć i wydarzeń, np. służących integracji wielu grup mniejszościowych.

Reprezentantki Miejskiej Biblioteki Publicznej we Włodawie – Małgorzata Zińczuk i Edyta Pietrzak – w referacie „Poziom wielokulturowości SMO (Słowo–Muzyka–Obraz) nad Bugiem we Włodawie”, podkreśliły rolę spotkań i projektów transgranicznych w obszarze współpracy międzyinstytucjonalnej na przykładzie działalności Miejskiej Biblioteki Publicznej. W komunikacie o stanie edukacji transgranicznej prowadzonej w partnerstwie z innymi instytucjami i stowarzyszeniami wymieniły projekty związane z różnorodnością kulturową nadbużańskiego pogranicza, m.in. Słowiańskie Spotkania Literackie, a w nich poruszane tematy to: „Europejskie oblicze Europy”, „Obraz sąsiada”. Omówiły szczegółowo edukacyjne spotkania pogranicza, w tym wydarzenie Sąsiedzi na Styku, czy konferencję „Na Bugu we Włodawie... Europejski dialog międzykulturowy” zorganizowaną w cyklu Biblioteczne Spotkania Regionalne.

Mając do dyspozycji bogaty warsztat informacyjno-faktograficzny, bibliotekarz może na bieżąco pełnić rolę przewodnika w rzeczywistości multikulturowej. Najpopularniejszą, choć nie zawsze najprostszą ku temu drogą, jest prowadzenie zajęć z zakresu tolerancji, stereotypów, kultur różnych narodów. Dowodem tego jest referat „Café Dialog – komunikacja dla integracji MBP w Lublinie”, którego celem było zaprezentowanie nowej formy dyskusji z obcokrajowcami. Café Dialog jest realizowany w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Lublinie w ramach projektu Komunikacja dla Integracji. Wiesława Sołtys (MBP im. H. Łopacińskiego w Lublinie) pokazała miejsce biblioteki wielokulturowej w mieście wielu kultur, gdzie na 69 tysięcy czytelników tej instytucji przypada 10 tysięcy obcokrajowców. Zaprezentowała strategię biblioteki wobec zjawiska wielokulturowości skupiającą się na zadaniach, m.in.: prezentacji kultury i dorobku literackiego miast partnerskich, organizacji wielokulturowych spotkań, wernisaży, koncertów, standaryzacji i unifikacji obsługi czytelników, wspieraniu związków strukturalnych i inicjatyw służących asymilacji, wzajemnemu poznaniu i promocji kultury polskiej w świecie. Prelegentka omówiła program promocji kultury, języka, historii, walorów turystycznych i literatury miast partnerskich w wystąpieniu „Biblioteczne okno na świat”. Zadaniem programu jest przybliżenie lublinianom historii i kultury miasta siostrzanego. Zobowiązano się do szerokich kontaktów między miastami, a w szczególności do wymiany międzyuczelnianej młodzieży i studentów, współpracy szkół, tworzenia warunków do rozwoju kontaktów kulturalnych, sportowych, gospodarczych, handlowych oraz organizacji wystaw i targów.

Maciej Sztorc z Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. KEN w Lublinie wskazał inicjatywy placówki pod hasłem „Nie lękajmy się obcych kultur”. Dzięki zrealizowanej w 2016 roku konferencji „Międzykulturowość w polskiej szkole” za-

poznano się z organizacją zajęć z dziećmi uchodźców, organizacją procesu edukacyjnego w szkołach prowadzących nauczanie młodzieży obcojęzycznej wybierającej naukę w Polsce, dzieci migrantów, adaptacji repatriantów i członków ich rodzin. Omówił również jedną z form edukacji międzykulturowej biblioteki realizowanej podczas warsztatów i spotkań w PBW, m.in.: „Jestem obcy w Twojej szkole”, „Spotkanie Grupy Wsparcia Integracji”, „Global Village – w jeden dzień dookoła świata!”.

Aneta Szadziewska reprezentująca Towarzystwo Nauczycieli Bibliotekarzy Szkół Polskich Oddział Lublin zaprezentowała „Pedagogiczne działania wielokulturowe w bibliotece szkolnej”. Wyjaśniła pojęcie wielokulturowej szkoły oraz czynniki ją charakteryzujące, a mianowicie integrację europejską, globalizację, migracje i mobilność. Przedstawiła wielokulturowość w zbiorach biblioteki oraz lekcje z wykorzystaniem tekstów kultury, w tym literackich, np. lekcje o kulturach: „Berlin dla ludzi młodych”, „Interaktywne gry literacko-językowe”, „Międzykulturowe bajanie”, „Mix kultur, języków, pokoleń”, „Dzień Europy – Hiszpania, Włochy”. Podkreśliła rolę spotkań wielokulturowych w szkole, projektów, happeningów i wystaw. Referentka wspomniała o międzykulturowym i międzypokoleniowym „bajaniu”, spotkaniach z cudzoziemcami w szkole, grach terenowych, obchodach Dnia Europy i innych uroczystościach z kalendarza pracy szkoły powiązanych z wielokulturowością, np. Dzień Tolerancji, Dzień Pokoju, Dzień Uchodźcy. Kolejną część poświęciła projektom polsko-niemieckim i projektom eTwinning oraz charakterystyce uczniów, z którymi i dla których są prowadzone tego typu działania.

Reprezentanci Biblioteki Politechniki Lubelskiej – Anna Strojek, Aleksandra Matyjaszczyk i Szymon Furmaniak – w referacie „BPL – Best Practices Library” omówili, jak działa the Library Help Desk, warsztaty indywidualne oraz grupowe, w tym *a freshman invitation*, *staff week*. Ponadto podkreślili rolę inicjatyw dla osób mniej swobodnie posługujących się językiem angielskim, czyli „pierwsze słowa w bibliotece”.

Problematykę wielokulturowości w bibliotece akademickiej na przykładzie Biblioteki Uniwersyteckiej UMCS poruszył Grzegorz Szczypa. Zwrócił uwagę na rozpoczęty w 2015 roku Program Umieźdzynarodowienia Szkolnictwa Wyższego, który jest ukierunkowany na przyciągnięcie do Polski studentów z zagranicy oraz zatrudnienie stamtąd naukowców, w tym uczestnictwo polskich naukowców w międzynarodowych programach edukacyjnych i badawczych oraz realizacje praktyczne, m.in. Erasmus+, dwustronne umowy międzynarodowe i porozumienia międzyrządowe, programy stypendialne ukierunkowane na wsparcie Polonii, a także krajów Partnerstwa Wschodniego. Przedstawił dane statystyczne, które obejmują liczbę obcokrajowców z wymiany w BG UMCS, m.in. w ramach programów: Erasmus+: 125 osób (53 z Hiszpanii, 23 z Turcji, 17 z Włoch i in.), Kirklanda: 9 osób (5 z Ukrainy, 3 z Białorusi, 1 z Rosji) czy kursów przygotowawczych do studiów w Polsce,

humanistycznych studiów podyplomowych dla cudzoziemców oraz Programu Dyplomowego Matury Międzynarodowej.

Referatem „Kultura polska w księgozbiornie biblioteki nad Jeziorem Zurichskim” sesję plenarną zakończył Marian Butkiewicz z Biblioteki Głównej Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie. Szczegółowo omówił historię i działalność biblioteki współcześnie, wskazując na wkład Polaków w kulturę materialną i duchową Szwajcarii. Jak podkreślił, podstawowym zadaniem Biblioteki Polskiej jest gromadzenie, poszukiwanie i ochrona książek, dokumentów, publikacji polskich lub Polski dotyczących, wydawanych za granicą. Obok historii Polski i jej kultury głównym ciężarem tematycznym w bibliotece jest historia polskiej emigracji oraz związków polsko-szwajcarskich.

Podsumowaniem obrad był panel dyskusyjny pod hasłem „Wielokulturowość jako wyzwanie dla współczesnych bibliotek i instytucji kultury (praktyki i doświadczenia)”, w ramach którego moderowały: dyrektor PBW im. KEN w Lublinie Barbara Rzeszutko, dr hab. Anita Has-Tokarz, dr Renata Malesa (IINiB w Lublinie), Wiesława Sołtys (MBP im. H. Łopacińskiego w Lublinie), Grzegorz Szczypa (Biblioteka UMCS) oraz Aneta Szadziewska (TNBSP Oddział w Lublinie), we wspólnej debacie z uczestnikami forum zastanawiali się m.in. nad sposobami niwelowania stereotypu cudzoziemca, szerzeniem tolerancji wobec mniejszości narodowych, religijnych i kulturowych. Zadawano sobie pytania, na ile obecny jest problem wielokulturowości w szkołach i bibliotekach, jak dostosować ofertę czytelniczną dla obcokrajowców. Zastanawiano się również nad regulacjami prawnymi dotyczącymi zapisu cudzoziemców do bibliotek różnego typu (akademickich, publicznych, szkolnych, pedagogicznych) oraz korzystania z ich oferty edukacyjnej. Kluczowym aspektem dla uczestników Forum stało się odpowiedzenie na pytanie, na ile kwestia wielokulturowości jest obecna w praktyce lubelskich bibliotek. Liczne propozycje projektów i programów omawianych w ramach konferencji dowiodły, iż problem wielokulturowości jest doskonale znany większości bibliotek i realizowany zarówno w teorii, jak i praktyce. Zwrócono uwagę na zadania bibliotekarzy wiążące się z zaspokajaniem potrzeb informacyjnych, edukacyjnych czy kulturowych każdego czytelnika, bez względu na to, kim jest. Zaakcentowano, iż jednym z najistotniejszych zadań w dobie globalizacji i wielokulturowości współczesnego społeczeństwa staje się wychowanie ku tolerancji i otwartości na Innego, ukazanie dróg porozumienia i możliwości dialogu, a także bogactwa, jakie Inność w sobie zawiera. Moderatorzy panelu dyskusyjnego podkreślili rolę zbiorów, usług bibliotek różnego typu ukierunkowanych na użytkownika wielokulturowego.

Wszystkie wystąpienia referentów oraz dyskusja cieszyły się dużym zainteresowaniem i popularnością wśród uczestników. O sukcesie V Lubelskiego Forum Bibliologów, Informatologów i Bibliotekarzy zdecydowały zarówno aktualny temat

konferencji, trafny dobór referatów, jak i duże zaangażowanie partnerów Instytutu INiB. Uczestnicy Forum podkreślali zasadność organizowania podobnych spotkań, które umożliwiają wymianę wiedzy i doświadczeń. Dla Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa wydarzenie było okazją do zacieśnienia współpracy z pracodawcami i przedyskutowania kwestii dotyczących wielokulturowości w placówkach bibliotecznych, uniwersyteckich oraz innych instytucjach kultury. Niewątpliwie Forum przyczynia się do integracji środowiska bibliologów, informatologów i bibliotekarzy z Lublina i Lubelszczyzny, w związku z czym planowane są kolejne spotkania.